

ČUDNE SANJE HORSTA LEHNA

Marjan Brezovar

Zanimivo, je pomislil Horst, kako znan mi je ta obraz; gotovo sem ga že nekje videl. Kje neki: najbrž doma v Berlinu, saj je bilo toliko možnosti; lahko sva se srečala na univerzi ali na shodih stranke. Morda pa se mi je vtisnil obraz v spomin mimogrede, ob bežnem srečanju; pogostoma se primeri, da si človek proti pričakovanju zapomni kakega človeka. Tudi ni izključeno, da se mi to rahlo izbočeno, skoraj otroško čelo samo dozdeva tako znano: majhna podobnost, pa se zdi, kot da bi srečal starega znanca.

Najbolj verjetna se mu je zdela prav poslednja možnost, zato ni več ugibal; zadovoljno se je zleknil v mehko oblazinjen naslanjač in si proti navadi prekrizal noge visoko preko kolena. Nemara ga je prav nenavadna in udobna lega spravila v dobro voljo; radost ga je vsega prevzela in po telesu je čutil osvežujočo sproščenost. Življenje je res lepo in prijetno, je pomislil; čudno, zakaj je tako težko spoznati to enostavno resnico. In vendar je samo majhen in neznamen pogoj potreben, da jo doumemo; le življenje je treba sprejeti brez predsodkov in nasilnih zahtev, zakaj prav zaradi njih nam je težko in pogostoma celo nevzdržno. Kar sama po sebi se zdi umljiva ta misel, pa vendar, kako dolga in vijugasta je pot do nje. Nenadoma, ko bi se najmanj nadejal, pa se človek povzpne do spoznanja, ki ga kakor blisk razsvetli. Pravzaprav, kaj bi tajili, priznati je treba, da se pogostoma ne dokopljemo do življenjskih resnic z razglabljanjem, ampak se nam kar nenadoma utrne spoznanje in iznenada vidimo življenje v naravnih in nepopačenih zvezah.

Horst se je veselo nasmehnil in postal je razigrane volje. Postoj, trenutek, kako si lep, si je polglasno zamrmral. Glej, kako tuje so mi zveneli ti verzi v šoli, nič več nisem videl v njih kot prijetno zvenečo zvezo besed, zdaj sem prvič doumel njihov globokoumni in hkrati tako preprosti smisel. Smejal se je zadovoljno, kot da je odkril neznan svet; novo spoznanje o življenju ga je docela prevzelo. Oči so se mu bleščale od sreče in od radosti se je polglasno pogovarjal s seboj. Temnolaska

pri sosednji mizi se mu je vabljivo nasmehnila in v očeh se ji je utrnil obetajoč pogled. »Kar sem,« se je razgrel Horst, »tu je prostora dovolj.« Malo preveč sem pil in neumnosti klatim, si je dejal, toda spoznanje ga ni kdo ve kaj motilo, zakaj še naprej je vztrajno in gostobesedno brbljal. Spogledljivka mu je z nasmehom odkimala, da se ne more odzvati vabilu; z roko mu je pokazala, koliko družbe ima.

Škoda, si je dejal Horst, tako prijetno bi se bilo pogovarjati. Kakor je najbolj prijetno razkriti sočloveku svoje težave in skrbi, da se ublaže neprijetnosti, tako tudi radost ni prava, če jo držiš le zase: naj bodo veseli vsi ljudje, kaj bi se zapirali v svoj ozki krog. Seveda, če ne more prisesti, pa ne more. Koliko je teh njenih častilcev. Le zakaj se tako vneto prepirajo? Moram jih malo pomiriti.

»Nikar se ne prepirajte, kaj bi si po nepotrebem delali skrbi, življenje tako samo počasi poravna in izgledi največja nasprotja. Tudi v tujcu je treba videti svojo lastno podobo, pa ne bo toliko nepotrebnih preprirov in spopadov. Saj je drugače tako lepo živeti.« Kar malce težko se je držal na nogah; zanašalo ga je vstran, da se je rahlo opotekal.

Črnolasec, ki je prej nervozno kadil cigareto, si je prisvojil nekoliko utrujeno držo; glavo je nagnil malce postrani in s stisnjenimi ustnicami lenobno dejal: »Ti, Sandi, kje je zdaj Robert? Se je že privlekel iz bolnice? Če bo spet tečen, mu bomo še enkrat naravnali roko.«

»Kakšno roko?« je zanimalo Horsta. »Ali si jo je zlomil?«

»Zgubi se,« mu je pomigal kuštrav fant, ki je bil tak, kot da je pravkar ušel iz jetnišnice. Srajco je imel zamazano in ves je bil zamemarjen; videti je bilo, kot da bi si rad pridobil veljavo v družini in se prikupil črnolascu, ki je bil očitno osrednja osebnost družbe. »Hitro, hitro,« se je repenčil in grozeče vzdignil roko, kar je bilo prav smešno, zakaj bil je majhen in droben in bi Horst mimogrede opravil z njim.

Zakaj se razburjajo, se je spraševal Horst. Saj jim nisem hotel nič zlega. Kar malce užaljen je bil, vendar se je kmalu pomiril.

Razgledoval se je naokrog. Mali prostor je šumel kot panj; gostje so se hrupno pogovarjali. Samo ljubimci so stikali glave in si tiho šepetali. Za Horsta se ni nihče zmenil. Ne vem, čemu se držijo ljudje tako sami zase, ga je vznemirilo. Videti v samoti nekakšen ideal je zelo zgrešeno; kmalu se razkrije zmeta takih nazorov. »Vedite,« se je ves vesel obrnil k postarnemu gospodu, ki ga je pravkar opazil, »da je največja utvara, kadar si ljudje umišljajo, da so docela samostojni in neodvisni. Tak aristokratsko vzvišen odnos do življenja je zelo kratkoviden in je izraz ne kdo ve kako globokega duha, zakaj kdo ve koliko zunanjih vplivov deluje na sleherno naše dejanje; nam se zdi,

da smo ga svobodno volili, v resnici pa smo se odločili zanj zato, ker se je nešteto momentov strnilo, da se nam zdi pameten in koristen prav ta korak. Iluzije glede tega niso potrebne; le zavajajo nas in nam zbuja napačne predstave o svetu.« Toda mali gospod, ki se mu je pod suknjičem bočil precej izrazit trebušček, menda ni bil docela istega mnenja; vztrajno je buljil v svoj kozarec in se živčno praskal po plešastem temenu, da mu je vzcvetela velika rdeča lisa. Nato je sovražno premeril Horsta, kot bi ga hotel upepeliti, in jel jezljivo godrnjati o današnji mladini, ki da je docela brez manir. Potem se je sunkoma obrnil stran in pokazal Horstu hrbet.

Kakšni so ljudje, si je razočarano dejal Horst; le kaj sem za božjo voljo storil, da se tako jezi? Nič hudega nisem mislil. Vendar si te stvari ni dolgo gnal k srcu in kmalu se je potolažil; z zanimanjem si je jel ogledovati freske, ki so bile z njimi poslikane stene. Ko bi ne bilo te nemogoče vijoličaste podlage, si je dejal, bi utegnile biti kar dobre te stilizirane podobe ljubezenskega hrepenenja. Glej, glej, saj je prikazan cel razvoj ljubezenskega čustva, od prvega plašnega pogleda do ljubezenske strasti. Kar dobro, le premalo izvirne roke je čutiti; več osebnosti bi lahko razkrivale te skice, ne pa le uglajeno obvladanje obrti. No, nekaj je pa že tudi to, je dobrohotno dodal, da je bil slikar večš svojega posla.

»Še kozarček konjaka. Kar dva prinesite. Lahko tudi vermut s sodo. Še boljše,« je vpil natakarju, ki se sploh ni zmenil zanj; imel je obilo gostov in je nemirno švigal med mizami. Horsta je utrudilo vpitje in razglabljanje pa tudi alkohol ga je dodobra omamil; glava mu je bila kar omotična in mu je omahnila na zaslon. Skozi priprte trepalnice je spet videl znani deški obraz.

Ne, nekje sva se morala že videti, preveč znane so mi te oči. Morda sva se srečala v kakem oporišču, toliko jih je bilo; morebiti v Afriki, Italiji, Franciji. Ne, v lovskih enotah ni služil, potem bi se ga natanko spomnil. Toda gotovo ga poznam. Morda pa je služil pri bombniških enotah. Ni izključeno. Vendar je tudi majhna možnost. Horstu ni dalo miru; naslonil se je z roko na mizo in se zamislil.

Letel je visoko; kamor koli mu je segel pogled, se je raztezala pred njim bleščeča, utrujajoče enolična raven. Sonce je bilo visoko na razbeljenem nebu in je neusmiljeno žgalo; pustinja je žarela kot zažgana. Kmalu bo varneje krožiti nad Egiptom kot se sprehajati po berlinskih ulicah, je pomislil, več prometnih nesreč je tam. Nobenega sovražnega letala ni nikjer, kmalu bomo kot na dopustu. Kot veseli turisti v deželi Nila. Pogledal je na uro; bilo je komaj pol osmih. Pregledati moram še

severni predel, sicer pa je videti, da so se docela umaknili. Zagledal se je v daljna obzorja in se nasmehnil.

»Dragi,« mu je dejala Inge tisto jutro, ko sta se poslavljala v Berlinu, »tako strašno se mi je sanjalo. Visoko v gorah si se dvigal po visokih stenah; sami prepadi so bili, ti pa si se vzpenjal, kar tako, brez sleherne opreme; z golimi rokami, ne da bi se kakor koli zavaroval, si se oprijemal ostrih robov, da so ti roke krvavele.«

»Saj ne znam plezati,« je spet z ustnicami ponovil, »tega se ni treba bati.«

»Najbrž si bil hudo jezen; srdito, kot bi ne vem kaj zagrešila, si se oprijel stare, preperete razpoke v previsu in videla sem, kako se rob počasi kruši. Tedaj sem videla prav od blizu, čeprav ne vem, kako je bilo to mogoče, ker sem bila hkrati silno daleč in sem se tega natanko zavedala, tvoj obraz: utrujen in izmučen je bil, kot da si napravil že križ čez življenje.«

»Kar samega si me pustila,« ji je oponesel in jo poljubil na vrat, »to nikakor ni lepo.«

»Kriknila sem, da bi te opozorila na nebarnost; slišal si me in si mi hotel odgovoriti, že so ti vzdrgetale ustnice, nato pa si me počasi prezirljivo in ošabno premeril, kot bi mi nekaj očital, meni pa je bilo težko, saj sem vedela, da nisem ničesar zakrivoila in da se brez vzroka huduješ name. Pazi se, dragi, da se ti kaj ne primeri. Ne sme se ti nič zgoditi, razumeš. Ne sme, ne sme. Tega bi ne prenesla. Obljubiš, da se boš varoval?«

Vedno je z naivnostjo sprejemala vse, kar ji je prinašalo življenje, je pomislil; tudi najmanjši pojav jo je presenetil kakor otroka in vsak, tudi najdrobnejši dogodek, se ji je zdel vreden pozornosti. In kako se ji je doživljanje zrcalilo na obrazu, vsa čustva si lahko prebral na njem. Vedno je bila taka in nič je ni izmodrilo. Kakor bi bila nedostopna za življenjske izkušnje in kakor da je ohranila še otroški predstavi svet. Toda prav v tem se skriva njena očarljivost, v tem njenem nekoliko nedoraslem odzivu na življenje. Vedno je bila taka, že ob prvem srečanju je razkrila svoj značaj.

Spomnil se je zimskega večera v Garmischu; takrat jo je prvič videl. Ves dan so se smučali po snegu, da so jih že oči skelele, zvečer pa so utrujeni sedeli ob kaminu in pili grog in kuhanega renčana. Mali, živahni Werner, ki ni vzdržal minute pri miru, je neobrzdano brusil dovtipe; postajal je vse bolj in bolj predrzen in lotil se je tudi propagandnega ministrstva, tako da ga je moral Hans opozoriti na mero. Brez zadrege, kot da bi preslišal opozorilo, je prešel Werner na drugo temo; pričel je

drobiti zgodnice o znanem berlinskem psihiatru, ki da je zvoabljal k sebi s hipnozo mlada, čedna dekleta.

»Ah,« je rekla iznenada Inge prestrašeno in glas ji je kar vzdrtel, »zadnjič so se peljala dekleta s tramvajem v Sportpalast, kjer so se pripravljala za telovadni nastop, pa ni nobena izstopila; vse so se zastrmele kòt uročene v visokega, lepega moškega z ledenim, srepim pogledom. Anna mi je povedala, da se ni mogla ubraniti njegovemu pogledu; zenice je imel tako čudno uravnane, da je kar čutila, kako se podreja njegovi volji.«

»Presenetljivo,« se je oglasil pri sosednji mizi debeli Heinrich, ki je še kar naprej z veliko vnemo rezal velik zrezek, »kdo bi si mislil, da so se zagledale v moškega. Neverjetno.«

Izbruhnil je splošen krohot; videti je bilo, da je vino že opravilo svoje in da so gostje željni najmanjše možnosti, ki bi jim pripravila veselje. Inge je začudeno dvignila pogled. Čemu se tako smejete, je spraševal njen pogled, kaj je narobe? Ni mogla doumeti, kaj se dogaja; njen pogled je razodeval napor, da bi razvozlala nenadno uganko. Kot majhen, začuden otrok je bila, ki je naletel na oviro in razmišlja, kako bi se ji izognil. Ne da bi se zavedel, se ji je Horst rahlo, bodrilno nasmehnil. Presenečeno ga je pogledala. Kdo pa si ti, so spraševale njene oči, ne poznam te. Kdaj si pa prišel? Sploh te še nisem videla. Glej, in drugačen si kot drugi: nič se ne smeješ. V očeh se ji je zganilo, kakor da bi se mu hotela zahvaliti. Kako tople oči ima, je pomislil Horst in ozvalovalo mu je v prsih; zdrznil se je in izmaknil pogled.

Tako se je začelo. Kako se je upiral; naprezal je sile, da bi pregnal čustveni nemir, in skušal je najti prepričljive dokaze, ki bi mu prikazali, da je nesmiselno dramiti ljubezenska čustva. Neumnost, nič drugega, si je govoril; nič dobrega se ne more roditi iz nerazumno povišane čustvene temperature. Kako obupno je pil tisti večer in neumno razgrajal, kot da bi se hotel zameriti vesoljnemu svetu. Enostavnih stvari včasih človek ne sprevidi in si po nepotrebnem ustvarja težave, ko da bi bil cilj našega življenja, da si ga čimbolj zagrenimo.

Tisti mah je oglušujoče zaropotalo po krilih in letalo je sunkovito vztrepetalo. Horst je bliskoma potisnil krmilo in dodal plina; motor je zahropel in letalo je zaječalo. Horsta je sunkoma odtrgalo s sedeža, da mu je od udarca kar zabobnelo po glavi, in že ga je strahotna sila, ki ga je hotela kar sploščiti, spet priklenila nazaj. Ušel sem mu, ga je obšlo, in v prsih mu je popustil oklepajoč pritisk. Pogledal je v ogledalo; hurrican se ni znašel, in namesto da bi mu tesno sledil, ga je zaneslo mimo. Takoj ti povrnem nesramnost, je hladno pomislil Horst in oči so se mu kovinsko zalesketale. Na mah je bil docela drug človek; poteze

okoli ustnic so mu postale trde in dobil je nevaren izraz človeka, ki ne pozna šale. Zgubil si priložnost, moj dragi Johnny, se je posmehtil in zoprno ukrioval ustnice, kaj takega se ti ne bo več primerilo. Zelo si bil nepreviden, lahko bi te malo bolje izučili, da se ne bi tako neumno sukal, ko da si doma v kuhinji. Zdaj boš nemudoma plačal svojo neprevidnost. Johnny se je hotel naglo vzdigniti in pognal se je strmo kvišku. toda staro letalo ni dopuščalo preveč naglih vzponov in je za hip omahnilo v globino. Horst je pognal motor, ali Johnny se je neverjetno hitro orgel vstran, na krilo in se izmaknil strojničnemu ognju. No, saj dečko ni čisto brez posluha, si je dejal Horst. Spet je usmeril letalo proti hurricanu, toda Johnny se mu je spet izmaknil. Zdaj je bil Horst nepreviden in mahoma je imel Johnny prednost: drzno ga je napadel s strani in Horsta je zaskočila noga. Izstrelek mu je prebil nogo tik nad gležnjem. Horst je pobesnel. Pognal je letalo hurricanu nasproti, in glej, tudi Johnnyja ni bila volja, da bi se mu izmaknil: letela sta si nasproti, strojnice so kot pobesnele ropotale in Horst je z motnim pogledom opazil, da se je svetleč trak strojničnega sporeda zavrtal v koničasti nos hurricana; temu je motor za hip zastal, potem se je vijak negotovo zasuknil in že se je pokazal modrikast plamenček, še in še je siknil in že je svetel vzbuh zajel letalo. Hurrican je zdrsnil mimo in za hip se je zdelo Horstu, da je videl bled, prepaden obraz. Neverjetno mlad je, dosti čez osemnajst gotovo nima. Ali pa še toliko ne. Vzravnal je letalo in v vratnem zrcalu je videl gosto črno perjanico dima, ki se je potegnila preko neba. — Pozdravljen, Johnny, se je zlobno nasmehnil, ne bova se več videla. Ne boš več napadal letal s strani, ne boš se več boril za veliki angleški imperij. Naj ti bo lahka pustinja odeda. Vzravnal je letalo in ga usmeril proti oporišču.

Horst je dvignil pogled. Fant, ki mu je zbujal pozornost, je še vedno stal pri malih, skoraj neopaznih vratih, ki so vodila v stranske prostore. Še globlje se je pomaknil za gube težke brokatne zavese, da je Horst videl le medlo senco. Zdajci se je zganil in se prestopil; obraz mu je oblila svetloba in Horst je videl mladeniško nagajive kodre, ki so mu obkrožali rahlo izbočeno čelo. Ni bilo več nikakršnega dvoma; bil je on, njegov stari znanec iz Afrike.

Menda je bil dancing ali kaj; sladko koprneči zvoki so se oglašali, mehko, kakor v dalji. Saksofon je kar podrhteval, zateglo je pritegnila še harmonika. Hrup je docela pojenjal; videti je bilo, da je goste pritegnila melodija, ki je spominjala otožne ruske romance. Samo dva sta v medli svetlobi zastrtih svetilk plesala v počasnem ritmu, tesno privita. Plesalec se je smehljaj z malce naveličanim nasmehom, v katerem se je

zrcalila samozavest človeka, ki je vaje lahkih zmag in ki ga uspehi že rahlo dolgočasijo, dekle pa je bilo kot začarano: brez misli, popolnoma predano mu je viselo v rokah; zdelo se je, ko da živi samo zanj in ji ni nič drugega mar.

»Trdi, da je bila njegovo dekle,« je dejal Horstu natakarkar, ki se je vzel kdo ve od kod, »da pripada le njemu in da se bosta kmalu vzela. Ni ga moči prepoditi; komaj ga odsloviš, že se spet prikrade nazaj.« Mahal je s prtičem po mizi, čeprav se je kar lesketala od snage, in si dal veliko opraviti z njo. Očitno se mu naenkrat ni nikamor mudilo in se je želel zapresti s Horstom v razgovor. »Večer za večerom stoji v tistem kotu in se ne da odgnati. Pravi, da jo bo peljal v Glasgow, kjer da se bosta poročila. Najbrž je tam doma,« je rekel z mehkim glasom, ki je hotel biti ljubezniv in skrbno pozoren, hkrati pa je z utrujenim in skoraj že zavetniškim prilivom v tonu dajal jasno slutiti, ko da so prav njima s Horstom življenjske uganke že znane, saj sta jih že zdavnaj razvzlala.

Ko bi se vsaj pobral, je z nejevoljo pomislil Horst in mu ni nič odgovoril. Pogled mu je spet uhajal proti plesišču. Plesalec je žvečil gumi, nato je zdolgočaseno nekaj šepnil dekletu na uho. Odmaknila se je od njega in korak ji je zastal; s pogledom, ki je izražal brezmejno začudenje in srečo, ga je vdano objela. Mar je mogoče, kar si mi pravkar dejal, so spraševale njene velike temne oči. S koticami oči je Horst videl, kako so se Johnnyju ustnice razširile v nasmeh, ki s samoumevnostjo vse odpušča in ničesar zlega ne vidi; brada se mu je radostno zganila in hotel je povedati nekaj velikega, brezmejno veselega.

»Kaj si domišlja,« se je oglasil natakarkar s predirljivo togotnim glasom, ki je pričal, da je mahoma pozabil na privzgojeni bonton in ljubeznivost; srdita rdečica mu je zalila starikavo, temno rjavo kožo, ki je Horstu vzbujala sum, da mož ne živi preveč vzornega npravstvenega življenja. »Navsezadnje bo še mislil, da se vse dogaja zavoljo njega in da je on središče vsega; domišljavost pa taka.«

»Pomota, pomota,« je zamrmral Horst; nerodno in mučno mu je bilo pred tem neznanim človekom zaradi Johnnyjeve zmote, zdelo se mu je, kot bi jo bil sam zagrešil.

»Neverjetna predrznost,« se je spet togotno in jezljivo oglasil natakarkar: drobčkana postava mu je kar trepetala v srdcu.

Horst ga je pogledal s strani. Kakšno sovraštvo, ga je spreletelo, kakor bi Johnny kdo ve kaj zagrešil zoper njega. Mar ga pozna?

»Ne, ne,« je natakarkar nervozno skomignil z rameni, kot bi ga Horst po nepotrebnem nadlegoval, in spet je s sadističnim nasmehom opazo-

val Johnnyja: kar prestopal se je od samozadovoljstva in mencial od veselega pričakovanja.

»Le pogledjte te očke,« se je spet oglasil in obraz se mu je spačil od strasti, »kako gorijo, samo ne za našega malega Johnnyja.«

Torej uživa kar tako, brez vzroka, ne da bi se sploh poznala in ne da bi se sprla. Niti ne, da bi bil krivičen iz trenutne pristranosti, ki bi lahko opravičevala do neke mere tudi nelepa čustva. Ali ne, nikakršnega vzroka ni, kar tako uživa in se naslaja z živalskim sladostrastjem nad tujim trpljenjem. Kako je to mogoče: brez motiva, brez kakršnih koli, vsaj trenutnih koristi tako slepo sovražiti. Tudi tega je zmožen človek. Neverjetno, kaj vse se skriva v ljudeh.

»Ha, ha,« se je natakark spet grobo zasmel, ne da bi mu bilo kakor koli nerodno, da tako odkrito kaže svojo zlobo, »pojdem ga povprašat, kaj je z dekletom; morda je že čas, da mu priskrbimo karte za poročno potovanje v Glasgow. Pohiteti bo treba, vlak bo najbrž kmalu odpeljal.«

Horsta je začela na mah tiščati tesnoba, najprej okoli srca, nato pa se je začela širiti in naenkrat ni mogel več prenašati bremena; zdelo se mu je, kot bi mu naložili na prsi cent železa, ki ga silovito pritiska in mu hromi dihanje. Ubil sem ga, ga je obšlo; neusmiljeno jasno in nedvoumno je planilo nadenj in pod težo spoznanja je zajechal in se sključil v dve gubi. Otrpnil je in čas se je kakor ustavil. Zdelo se je, da so se sekunde podaljšale v večnost, vleklo so se in vleklo, druga drugi na las podobne. Vsak drobec tega neskončnega časa pa je bil tako obupno moreč, da ga ni bilo mogoče prenašati. Nobene misli ni bilo v Horstovi glavi, samo sluh se mu je neznosno izostril, da je slišal najtanjše zvoke. Od nekod se je oglašal tenak kovinski glas, nenehno in brez prestanka; Horsta je spravljal ob živce. Dotlej tega brnenja sploh ni slišal. Tudi svetloba ga je jela rezati v oči; na vseh stenah so bile pritrjene luči, da mu je svetloba bila v obraz.

Nekdo ga je poklical. Kakor v blodnjah je slišal glas. Vse močneje se je oglašal. Res, nekdo ga kliče. Saj od nekod že pozna ta glas. Globoki, skoraj dobrodušno skrbni alt. Ozrl se je naokrog. Ta prostor pa vendar od nekod že pozna. Začudeno je strmel predse in se razgledoval. Vegasta, že sprhnela vrata z veliko umazano črno liso je že videl. Zastarelo, predpotopno ključavnico z veliko školjkasto kljuko tudi. In te omare s strupeno rumeno prevleko se spominja. Z očmi je ošinil star podstavek pri omari, ki je zamenjeval odbito nogo. Neštetokrat si ga je bil že ogledoval. In malo okno z razmajanimi oknicami; seveda, zgoraj in v sredini manjka letvica.

O bog! Mar je mogoče? Šel si je z roko preko čela, da bi pregnal privid. Toda vse je ostalo nespremenjeno: še vedno je sedel v kamri in skozi lino v stropu je sijal snop svetlobe, ki je osvetljeval znane predmete. Nikakršnega dvoma ni bilo več; bil je pri Herti.

»Oh,« je dejala zadihano in njen obraz je kar sijal od navdušenja; komaj je čakala, da mu bo lahko brž povedala najnovejše novice »Kako sem se zamudila. Zmerom pride kaj nepričakovanega. Veš, koga sem srečala?«

Horstu neznosni pritisk v prsih ni pojenjal. Še bolj ga je tiščalo; zdelo se mu je, ko da mu bo zmanjkalo zraka. Tega trpljenja tudi telesno ne bo zmogel, preveč ga muči. Zadušilo ga bo.

Kdo ve, koliko let je imel, ga je obšlo. Kaj dosti čez osemnajst jih ni mogel imeti, saj je imel še čisto deški obraz; vanj še niso vrezale pečata življenjske tegobe. Tudi ni mogel storiti človeku kaj žalega, preveč odkrit je bil njegov obraz. Življenjske stiske mu še niso načele njegove moralne podobe. Ali pa je že od zibeli nedostopen za negativne vplive; nekateri ostanejo, pa naj zveni še tako čudno, otroško čisti do konca življenja. Toda kaj dosti let kljub temu ni mogel imeti. Sploh nenavadno, da so ga tako mladega vpoklicali, saj najbrž niti osemnajst let ni imel.

Ne, ne sme misliti! Saj se mu bo sicer zmedlo. Ne sme, pa konec!

»Ne ugibaj,« se je spet oglasila Herta, »saj ne boš uganil. Svojo staro kolegico Hildegard. Ne spominjaš se je, pa tolikokrat sem ti pravila o njej. Ah, koliko smeha smo imeli z njo. Zmerom je katero uganila. ‚Serviete,‘ je naročil šef postrežbe. ‚Hitro, prišla je neka gospodarska delegacija.‘ Prinesla je servisne krožnike, globoke, iz najboljšega kitajskega porcelana. ‚So to serviete?‘ Nakremžila se je, in ko je še vpil, je zajokala in spustila krožnike na tla. Če se ne bi zavzel zanjo plačilni, ki jo je rad videl, bi letela iz službe. Kakšna dama je pa zdaj,« se je začudila in sklenila roke, »saj je ni spoznati. Sijajno, po najnovejši ameriški modi je oblečena. Krasno vijoličasto bluzo z rožnatimi vzorci ima in krilo, tudi vse pisano, z razporkom, da se noge kar pobliskavajo. In pete, tako visoke, da se kar ziblje v bokih, ko hodi po cesti. Le kako jo požirajo moški. Dva ameriška vojaka sta jo kar mimogrede ogovorila in povabila sta naju v bife.«

Kdo ve, je spet mislil Horst, morda je bil edinec, na katerega so starši stavili vse upe. Skoraj se zdi, da je bil. Te nežne poteze, kot da ga življenje še ni izbrusilo, kažejo, da so ga varovali pred življenjskimi težavami. Težke preizkušnje vedno vtisnejo sledi v obraz; ta se je zdel še nedotaknjen, ko da še vedno iz otroške perspektive, ki ne pozna tegob, strmi v svet. Najbrž je bil iz boljše družine. Nemara je imel

gubernanto, pozorno izbrano družbo, najbrž sploh ni prišel v stik z drugimi otroki, pa se ni docela razvil. Ali pa tudi ne. Lahko je bil rojen v siromašni delavski družini, pa so ga z zaupanjem poslali v šole, da bi se prebil do boljšega življenja, da bi postal gospod, ki se ne bi več ubadal s težkim delom. Nemara so si odtrgovali od ust kruh, samo da bi bilo njemu bolje. Zdaj ga nemirno pričakujejo, saj se mora vrniti njihov edinec, njihovo edino upanje. Druge možnosti zanje sploh ni.

»Kaj ti ni dobro?« se je spet oglasila Herta. »Nekam bled si videti. Si se močno dolgočasil? Res me dolgo ni bilo. Saj pravim, zmeraj se kaj primeri,« je stokala.

»Oh,« se je spet spomnila in obraz ji je kar zažarel, »in kakšne krasne uhane ima, najbrž so pozlačeni, tako se leskečejo. Velike, z obroči, kakor bi bila kakšna španska princesa. Sepp ji jih je poklonil. Ta stakne vse, kar si poželiš. Sepp je njen ljubček; spoznala sta se mimogrede v nekem lokalu. Pomisli, in ravno smo pili gin, pa jo primaha. Pa je res simpatičen dečko, in kako okreten je. Slikar je menda po poklicu; slike dela, vse mogoče vrste. Takoj jih je ponudil vojakom in napravil je dobro kupčijo. In kakšne ima; vse, kar si poželiš. Podobe Marije z Jezuščkom, pomladanske pokrajine v cvetju — krasne so, kar žarijo od svetlobe —, nekakšne gole ženske, hi, hi, hi.« se je zasmejala in sramežljivo pogledala v stran. »Tri device na kopanju, je dejal, kot bi bil na licitaciji. In prav te je prodal. Hildegard so povabili Amerikanci s seboj, s Seppom pa sva še malo pokramljala. Pospremil me je skoraj do hiše; povabila sem ga, naj bi šel malo k nam, da bi se še vidva malo pogovorila. Gotovo se tudi ti zanimaš za slike. Ni utegnil, zelo se mu je mudilo. Prišel bo drugič, je obljubil, skupaj s Hildegard.«

Horst jo je gledal, kakor je ne bi poznal; tuje, s srepim, steklenim pogledom, vztrajno uprtim nekam v prazno.

»Kaj pa je s tabo? Nekaj je narobe. Najbrž imaš temperaturo. Seveda, kako si pa razgret, saj si čisto vročičen. Joj, tifus razsaja,« se je spomnila. Čisto zmedena je bila: letala je po sobi, obupana in zaskrbljena.

Pravzaprav, je obšlo Horsta iznenada, kaj se me tiče: vojna je bila in streljali smo vsevprek. Brezobzirno in kruto zveni, pa je vendarle res. Nihče me ni vprašal, če si želim vojne; spopad se je sprožil in korakali smo vsi, na tej in na oni strani, kjer koli je bila izvedena mobilizacija, radi ali neradi. Ukaz je ukaz in spolnjevati ga morajo vsi; zelo naivno bi bilo govoriti o svobodni volji in osebni odgovornosti v kritičnem obdobju zgodovine. Mehanizem državne skupnosti je nezprosčen; člen si, majhen in neopazen sicer, vendarle člen, katerega

delovanje je vnaprej točno določeno; giblješ se, če želiš ali ne, le v soglasju z začrtano nalogo.

Sploh pa, se je spomnil, sem mar jaz kriv, da je padlo toliko ljudi? Nepregledna, strahotna vrsta žrtev. Odgovor je docela nesporen. In navsezadnje, če ne bi jaz njega, bi pa on mene. O tem ni dvoma; resnica je kakor na dlani. Zdaj mu je odleglo, le utrujenost ga je prevzela: glava mu je omahnila na blazino in v hipu je zaspal.

Letel je nad Rokavskim prelivom; v daljavi je videl obrise obale. Nebo je bilo čisto, samo sem pa tja so prepregli sinjino rahli kosmiči oblakov. Nikjer ni nobenega letala, je pomislil Horst, kdo ve, kaj to pomeni. Najbrž imajo nekaj za bregom. Ta tišina je docela nenavadna. Oktobrsko sonce ga je obsijalo. Rumen pramen mu je segel na koleno, nato ga je vsega zajela svetloba oktobrskega sonca. Dremavo razpoloženje se ga je lotilo; spomnil se je, kako je sedel dneve in dneve pred domačo hišo in gledal, kako se koplje ulica v svetlobi. Iz sobe so prihajali zvoki klavirja; mati je neutrudno vadila svoj glas. Malokdaj jo je videl: bila je zelo zaposlena in po očetovi smrti je bila redkokdaj doma, tedaj pa je največkrat prihajala v družbi in se ni utegnila kdo ve kaj ukvarjati z njim. Najbolj se spominja gospoda Lübkeja; takrat so govorili, da se bo poročila z njim. Pravzaprav sem bil vedno malce čudaki, je pomislil Horst, saj sploh nisem ničesar čutil do svoje matere; bila mi je tuja gospa, ki mi daje bonbončke in me prijazno treplja po glavi. Samo Hanno, dobro staro služkinjo, je imel rad in nanjo je bil močno navezan.

Hana ga je vedno našla v kakem kotu vrta, kjer je bil zatopljen v svoje misli ali pa je visel na ograji in ure in ure opazoval mimoidoče, ne da bi se naveličal. Tudi kasneje v živoljenju se mu je večkrat zdelo, ko da s strani opazuje živoljenje; kljub volji, da bi našel živ, neposreden stik z ljudmi, se mu poskus nikakor ni hotel posrečiti.

Tudi z dekleti se je kar praviloma razhajal, je mislil Horst dalje. »Ne morem pomagati,« mu je dejala Jutta in zvonila z nogami, ko sta sedela na visokih stolih ob točilni mizi bara na vogalu Aleksandrovega trga, »trudila sem se, da bi se navezala nate, vendar zastonj.« Pripovedovala mu je, da bo šla na počitnice na Vrbsko jezero, on pa ni ničesar slišal, in ko ga je vprašala, če je že bil kdaj tam, ji ni vedel kaj odgovoriti. Tako se je vedno končalo, naj se je še tako trudil, da bi bilo drugače. Samo z Inge so se dogodki razvijali popsem drugače. Niti najmanj se ni trudil, da bi se prevzgojil, nič ni delal sklepov, kaj vse mora narediti. Vse je steklo kar samo po sebi; zavore, ki so ga obvladovale in mu krojile živoljenje, so popustile.

Kolikokrat ga je spraševala, zakaj se je tedaj v Garmischu tako čudno obnašal. »Zakaj si dejal tisto o krvi? Popej, kaj si s tem mislil. Daj, ne prikrivaj mi, prosim te. Tako čudno si gledal. Ali si bil vinjen ali kaj?« Da, menda je bil še omotičen, ker je popil prejšnji večer toliko alkohola. Z drznostjo, ki ga je pomirjala, je smučal po strmih pobočju in preizkušal, ali se bo lahko v zadnjem hipu izognil robu hriba, ki je s strani obkrožal strmino; zabil se je s polno brzino v skalo, ker je prepozno napravil zavoj. Kri mu je tekla po obrazu, kar olivala se mu je v temnih curkih. Tedaj jo je zagledal, zaskrbljeno se mu je približevala. »Saj teče moja kri,« je dejal porogljivo in ustnice so se mu zategnile v bled nasmeh. »Ali ne razumete: kri je moja, in če želim, se lahko še enkrat zaletim.« Ničesar ni razumela, samo strmela je vanj. Nenadoma ga je neubranljivo prevzelo; njene svetle, začudeno sprašujoče oči so ga opijanjale; sklonil se je in jo poljubil na mehke, voljne ustnice.

Kje so tisti časi? Se bodo še kdaj povrnil? Ali bo še kdaj prišel čas, ko bodo spet imeli pravico do zasebnega življenja? Mahoma mu je obraz oledenel in prežeče je pogledal na vse strani. Pred seboj je zagledal lightninga: počasi, varno je plaval, ko da sploh ni vojne. Malce preveč varnega se počutiš. Tommy, si je dejal Horst in otožnost mu je v hipu prešla z obraza, tako na koncu pa spet nismo. Prežal je z napetostjo, v njem je rasla bojazen, da ga pilot ne bi opazil; nobenega drugega čustva ni bilo v njegovih prsih kot stopnjevana strast in bojazen. Pa vendar ne bo opazil! Ne bo, ne bo. Še malo, da se mu približam. Strmoglavil je nadenj. Pritisnil je na gumb. Kratek spored, še in še je pritiskal na sprožilec, da se je letalo stresalo. Zadel ga je. Prav v levi rezervoar mu je usmeril snop granat. Kakor bi se nevidna sila poigravala, je lightninga zasuknilo. Skušal se je spet zravnavati. Za hip se mu je posrečilo, nato ga je zaneslo na levo krilo, nekajkrat ga je zasuknilo in nevidna sila ga je kakor igračko potegnila v globino.

Horstu je nekdo vztrajno govoril; kaj, ni razložil, samo nenehno mu je pripovedoval, kot potoček mu je žuborelo, sladko, vsiljivo lju-beznivo. Kaj se spet dogaja? Mlad gizdalin se mu je sklanjal nad uho, že kar pretirano vsiljivo, in pogledoval proti vratom. »Tako so kakor ribice prijemale za vabo. Naj povem še o zadnjem primeru, ki je še posebej zanimiv.«

Kaj me trapi s tem, kaj me briga in sploh, kaj hoče s tem.

»Ellen sem dobil.« je dejal in spet pogledal proti vratom, da je tako poudaril pomembnost in zaupnost pripovedi. »kar mimogrede, čeprav je prav tisti večer bila dogovorjena z mojim prijateljem. Malo

preveč je bil zaverovan vase in preveč si je domišljjal, da je gospodar položaja; s takimi mačicami ni tako enostavno, nikoli ne veš, kdaj ti pokažejo krempeljčke. Da, da,« je dejal in majhne, mesnate ustnice, obrobljene z redkimi rdečkastimi brčicami, so se mu kar napenjale v sladostnem nasmehu. »Ni vse tako enostavno; človek mora biti vedno na preži, če hoče iziti iz bitke kot zmagovalec.«

Ta uživa še v spominih na svoje svinjarije, je obšlo Horsta.

»Malce je deževalo, pa sem jo povabil, naj prevedriva pri meni. Hotel sem se poigrati z njo, pa je bila kar nekoliko muhasta. Ne, Philip, ne. Pa nič, da si ne boš domišljevala, koliko mi je zate, sem si dejal in se zleknil po kavču; hotelo se mi je dremati, zakaj prav prijetno noč sem preživel z Lily. Svojevrstna storija, vredna dobrega pisatelja. Drugič povem o nji. Kje sem že nehal? Aha,« se je spet spomnil, »skoraj sem že malce zadremal, pa se me je nenadoma tesno oklenila, tako jo je bilo iznenada strah grmenja. Ha, ha, ha.«

»Res jo je strah grmenja,« je slišal Horst grenak, utrujen glas; takoj je zaslutil, da je to on. »Že takrat, ko sva bila še fant in dekle, se je tako močno bala neviht in grmenja; kar drhtela je in nobena beseda ji ni mogla pomagati. Najbrž je bila to posledica iz mladosti: rodila se je v socialno neurejeni družini, njen oče je bil pijanec in je pogostoma po cele noči razsajal. Počasi, mi je dejal zdravnik, bi se vznemirjenost polegla. Svetoval mi je, naj jo pošljem na okrevanje, pa sem bil ravno tedaj vpoklican k vojakom.«

»No, moški mora biti vedno pripravljen na uslugo,« se je spet oglasil Philip in prhnil v smeh, »saj smo kavalirji. Damam ne morem nikdar ničesar odreči, to je moja šibka točka. — Kaj si spet tukaj?« je dejal in temno, sovražno pogledal. »Pritisniti bi ti jih bilo treba nekaj, pa ne bi tako nagajal.«

Majhen dečko, kaj dosti čez tri leta mu ni bilo, z zavihanim, topim noskom in pegasto kožo je stal pri vratih.

»Razvaja ga,« se je Philip prijazno nasmehnil in se obrnil k Horstu, »pa nič ne uboga. Preveč mu popušča.«

»Jackie,« je slišal Horst. Tommy je poklical s toplim glasom, tako da je Horst za trenutek dvignil pogled. Oprt s hrbtom ob steno je žalostno, toda ljubeče gledal malega Jacka.

Drobna rjavolaska je prav tedaj pogledala izza vrat; živahnih korakov je pribrzela v sobo in se pogledala v ogledalo. Spretno si je uravnavala lase, da so se ji še bolj nagajivo kodrali. »Joan pravi, naj bi si naredila visoko pričesko, tako, z nekaj kodri nad čelom. Sama ima tako frizuro, prav smešna je. Kaj še ne spiš, Jackie?«

Dečko ji ni odgovoril, samo žalostno jo je gledal.

»Prav tako gleda in strmi kot Tommy,« je dejala in skomignila z rameni.

»Le pojdi, le,« se je ljubeznivo oglasil Philip. »Jutri ti bomo kupili sladoleda, če boš priden.«

»Ubogaj,« je slišal Horst utrujeni Tomov glas; »ko boš velik, boš pa tudi ti lahko ponočeval. Zdaj si pa še majhen in potrebuješ spanja, da boš čimprej zrastel.«

»Katero obleko pa naj vzamem,« je spet zagostolela Ellen; »tisto sinjo z zvončastim krilom? Samo, podobno ima Deborah. Kdaj je že najavljen večer?« Ne da bi počakala odgovora, je odšumela v spalnico. »Freddy tudi pride,« je zavpila. »Skoraj bi ti pozabila povedati. S seboj bo pripeljal svojo zaročenko.«

»Freddy pride,« je dejal Philip in napravil zaskrbljen obraz, skozi katerega je sijalo veselje, da je dobil spet primerno temo. »Zdaj sem pa v zadregi, v Chicagu imam dekle, ki je strahotno ljubosumno. Hčerka nekega delničarja je, ki ima visoke zveze z vladnimi krogi.«

Horsta je spet tesnilo v grlu; vse bolj in bolj, kot bi se ga nekdo krčevito oklepjal za vrat in ga stiskal za grlo. Zmanjkovalo mu je kisika in lovil je zrak. Mar bo mogel dihati, ga je prešinilo, saj mu bo pošla sapa; zadušilo ga bo.

Spomniti se mora odrešilne misli, takoj, nemudoma; misli, ki bo osvetlila in razkrila problem, da bo potlej popustila ta neznosna mora. Saj ga tako stiska, da sploh ne more misliti. Premalo krvi ima v glavi. Kaj je to: naglo in nemudoma se mora spomniti, saj je bila misel prej že tako lepo izoblikovana, da je v hipu razsvetlila stvari in jih postavila v razumen red.

Vojna je vojna, mu je šinilo v glavo. Za trenutek je misel kakor zastala; pritajil se je, kot bi hotel prisluhniti zvoku na pol izgovorjenih besed, in je pazljivo čakal na učinek. Za hip je tehtal misel in preceniti je hotel nanagloma vse možnosti, ki jih je prinašala. Praznina mu je napolnila prsi. Ne, to ni tisto, to ni nič, le prazna, votla fraza je.

Utrinki misli so mu vršali po glavi. Da nisem kriv, da nisem odgovoren. Že ko je vstajala misel v njem, jo je zaslišal, nenavadno jasno mu je zazvenela in že odmev je bil neskončno, žaljivo prazen. Votla, bedna zveza besed.

Saj prej pa je bilo na mah jasno. Takoj se je vse razkrilo. Samo prodorne misli, ki razkrije jedro problema in osvetli bistvo stvari, bi se bilo potrebno spomniti. Le kako, da sem jo tako pozabil? Kaj je z mojim spominom? Le kaj Tommy tako strmi vame? Saj tega ne bom vzdržal. Kje je prava kombinacija misli? Za boga, le kaj mi hoče?

Gledal ga je s krotkimi rjavimi očmi, ki so spominjale na srnine. Samo ogromno trpljenja se je skrivalo v njih; neme, trpke bolečine.

Nekaj me hoče prositi, moj bog.

Tommy ga je gledal proseče, kot da mu je Horst star prijatelj. In Horstu se je zdelo, da se mu bo potožil in ga v stiski poprosil za pomoč. Že je razprl ustnice in utrgal se mu je nerazločen glas.

Za sina me hoče prositi, je obšla Horsta groza. Misel, kje je kaka misel, mar se mi ne bo porodila nikaka ideja?

Kaj se me tiče, mu je oživel v spominu. Vzdrhtel je in se branil te misli. Toda kot bi mu jo zli duh vztrajno prišepetaval, je rasla v njem. Zgrozil se je in se je z vsemi močmi branil vsiljivke, ali tuja sovražna sila mu je s pravo naslado oživljala stavke, ki si jih je prej govoril. Saj je stavek zgolj drobec, iztrgan iz miselne zveze, zategadelj zveni tako neumno; le v povezavi je bil logičen nasledek razmišljanja, stvaren, neovrgljiv rezultat kritične misli, ki se ne da zapeljati površnemu videzu. Tu pa se nekdo norčuje iz njega in ga muči. Krčevito, z naporom se je skušal spomniti svojih dognanj; utrinjale so se mu misli brez zveze, naivne in domala žaljivo pogrošne, da se je kar zgrozil. Odločilne misli, ki bi ga presvetlila, ni bilo. Saj so bile iste misli, mu je prišlo na mah na um, ki so me prej pomirile, samo zdaj so brez sugestivnega učinka. Kakor da je vse iz reda. Kaj se dogaja?

»Nič, nič, kaj bi se dogajalo, samo smejem se. Ti presneti dedec, zmerom ti katero ugane.«

Kaj je zdaj spet? Kakšen zli duh se poigrava z njim?

»Saj pravim, da ni nič; nikar ne glej tako prestrašeno.« Spet se je zasmejala; ni se mogla vzdržati, kar dušila se je od smeha. Ogledovala se je v zrcalu; postavila se je s strani in lovila s pogledom sliko. Teža ji ni dopuščala takih obratov in toliko da ni padla. »Pa me je res vzelo. Prej sem se komajda zapela.«

Kaj vzelo? Kako, kaj?

»Prav shujšala sem v pasu. Prej sem si komaj zapela haljo. Že gospa Schulze mi je rekla, kako sem shujšala.«

Shujšala. Premeril jo je s pogledom. Na mah je zasovražil njene debele, v gležnjih otečene noge in široki, napihnjeni trebuh. Kakor klop je, saj glave sploh ni nikjer opaziti. In te nenormalne, bohotno napete prsi; saj ji kar razrivajo bluzo.

Herta je še naprej vztrajno pomerjala haljo in si jo zapenjala. »Pravi«, se je spet spomnila na poštarja, »da so noči tudi za počitek, ne samo za ljubezen. Hi, hi, hi. O, ti dedec ti. Zmerom me lovi z rokami, če le more.« Mahoma ji je šinila misel v glavo in pogledala je Horsta. V očeh se ji je zaiskril čuden lesket. Uvela lica so ji zardela, da sta ji

kar dve rdeči blazinici vzcveteli na obrazu. Začela je težko sopsti, da se ji je kar stresalo mogočno telo. Kaj pa je z njo, kaj kani storiti? je spreletelo Horsta. Smehljal ji je spačil obraz in počasi, s težkimi koraki, ki niso dopuščali več dvoma, se mu je jela približevati.

»Ne,« je kriknil in oblil ga je leden pot, »samo tega ne.« Brezumna groza ga je obšla in zastal mu je dih. Počasi se je zibala k njemu, kot da se ji nikamor ne mudi. Horst je drhtel kakor v vročici in zenice so se mu v grozi razširile.

Nejasni glasovi so se ji trgali iz ust. Pogled se ji je skalil; roke je pohlepno stegovala predse. Horst je neverjetno natanko videl njene okrogle, kepaste dlani in z maščobo zalito zapestje in v grozi se mu je iztrgal presunljiv, živalski krik; z dlanjo si je zakril pogled in že je čutil na vratu razgreto sapo, ki je kar buhala v kratkih, sunkovitih presledkih, in začutil je potno roko, ki mu je drgetaje segala za vrat. Težko, okorno telo se je nagibalo nadenj; kakor v samoobrambi se je skrčil in sunil s pestmi predse. Zdelo se mu je, da zgublja razum; v bolečini je zgubil zavest.

Rahli, perjasti oblaki so se kodrali okrog njega. Plaval je med njimi in zdelo se mu je, kot da ga zibljejo morski valovi. Spodaj je gorel Köln. Kar nenehoma so se prižigali drobni, zlobni plamenčki, in v ognjenih vzbuih so se dvigali težki skladi temno rjavega dima. Okrog Horsta je plavala nepregledna vrsta boeingov, kakor predpotopne pošasti z mnogimi rilci so se mu zdeli. Počasi so se prerivali med sabo, težki in siti. Horst se je zaganjal vanje, streljal, ne da bi se prav zavedal, zakaj preveč utrujen je bil. Letal je že štiri dni, ne da bi kaj dosti spal; mimgrede je ukradel kako urico spanja, in že je bil spet v zraku in mehanično, kot pokoren avtomat, samogibno premikal vzmeti. Devet belih kupol je obviselo na nebu, nato se je še pilot pognal iz gorečega letala. Zadel sem ga, je utrujeno pomislil. Samo vse več je bilo boeingov, kar privreli so od nekod, da so kar nebo preplavili. Horst je slišal glas, ki mu je nekaj pripovedoval. »Walter, si ti?« je vprašal in kakor v sanjah se je zavedel, da bi se ne smel pogovarjati; nikakršnega odgovora ni bilo, samo motor je enolično brnel. Nenadoma se je spomnil, da mu je Schroeder pripovedoval, kako je mosquito strmoglavil na Walterjev focke wulf, prav ko je pristajal na zasilnem letališču. Ubogi Walter. Zagledal ga je v duhu pred seboj, spet se mu je smehljal in z radovednimi, živimi očmi pobliskaval naokoli in si z roko nemirno popravljal lase. Tako je delal vedno, kadar je bila večja družba ali kadar je govoril na strankinih sejah. Horst nikoli ni vedel, ali je prišel v zadrego, ali je bila to zgolj njegova navada iz mladosti. Zdaj ne bo več v nasmehu kazal belih zob.

Le zakaj je potrebnih toliko žrtev za dosego cilja, je pomislil Horst. Zakaj je treba plačevati napredek s krvjo. Naravnost nerazumno je, da je potrebno žrtvovati najboljše ljudi za splošne koristi.

Mnogo mu dolgujem, je mislil, marsikaj mi je odkril, kar mi je bilo povsem tuje. Skoraj gotovo bi potekalo moje življenje povsem drugače. Zgubljen posameznik bi bil, zapreden v svoj lastni krog, v katerem bi se zgubljeno sukal; vrednot in radosti, ki jih skriva življenje, predano višjim koristim, sploh ne bi poznal. Klavrno bi životaril, hlapčeval neznatnim osebnim potrebam in bil nenehno zagrenjen zavoljo življenja, ki ne bi vodilo nikamor.

Spomnil se je, kako ga je Walter ubajal v življenje; povabil ga je na strankine izlete (glej, tudi tedaj v Garmisch) in se zapredal z njim v ure in ure trajajoče razgovore. Razpiral mu je nove vidike in ga ubajal v sistem, katerega vsebina mu je bila prej docela tuja.

Zdaj ga ni več. Sama žalostna poročila se vrste, lani je ob bombnem napadu zgubil mater in dom, zdaj je zgubil še najboljšega prijatelja. Samo Inge mu je še ostala.

Inge? Kdo ve, kje je zdaj? Toliko časa je že ni videl. Vsaj zdi se mu, da je potekla že cela večnost. Kdaj jo je že nazadnje videl?

Čudno, ni se mogel spomniti, čeprav se je naprezal, da ga je začela boleti glava. Spet je postajal omotičen, glavo mu je vleklo stran, kot bi bila obtežena s svincem, bolečina ga je rezala v sencih in se širila proti temenu. »Da, res sem pojedel že preveč teh tablet zoper spanje,« je dejal polglasno, in ni vedel, ali se sam s sabo pogovarja ali pritrjuje neznanemu glasu. V glavi mu je šumelo, da mu je postalo kar slabo, ali prav tedaj se je vzdignil v njem vznemirljivo sladek spomin na Inge in ga vsega prevzel; skoraj boleče je občutil vonj njenih las in njene polti, in glej, spet jo je držal za roke, za drobne, tanke dlani, in njeni prsti so se ljubeče in vdano prepregli z njegovimi. Tedaj mu je prišlo na um, da ji še nikoli ni rekel, koliko mu pomeni; vsaj drobec tega, kar čuti tega silnega, svetlega čustva, ji je hotel razodeti, in vendar spet ni ničesar mogel izreči, samo sklonil se je k njenim premrlim rokam in jih skušal z dihom ogreti.

Mimo so v klanec vozili kamioni, tesno drug za drugim, v nepretrgani, brezkončni vrsti. Umikala se je peta armada. Po dva in dva kamiona sta bila povezana z verigami, ker jim je zmanjkovalo bencina; motorji, preobremenjeni s tovorom, so besno rohneli navkreber. Avtomobilom je spodrsavalo na poledeneli cesti; z verigami opeta kolesa so besno bila ob tla, da je v loku pršel snežni dež.

Kam vodijo nenehni porazi, je pomislil Horst. Že kar zakonito si slede, v osupljajoče naglem zaporedju, vse bolj pogostni in strahotni.

Skoraj ni moči verjeti, kar se dogaja. Mar pojde vse po zlu? Saj se upira zdravi človeški pameti: naj se višji, smotrno zamišljeni red, ki naj vodi k popolnejšim oblikam življenja, umakne slučajnemu delovanju razbesnelih sil, elementov slepih naključij. Narodno skupnost naj spet zajame kaotični vrtnec neurejenih, med seboj si nasprotujočih interesov, ki uničujejo in razdvajajo posameznike. Toliko truda, toliko žrtev zgolj zato, da se povrnejo nazaj, v obdobje nereda, lakote, brezposelnosti. Torej naj bi vodil razvoj življenje spet v nižjo, primitivnejšo obliko; mar je končni cilj življenja popolno uničenje?

»Kaj je s teboj? Kam si se tako zamislil?« je vprašala Inge.

Pobožal jo je po licu in zapazil je, kako neverjetno drobna je v obraz in kako ji je izčrpanost legla v lice. Kar zgubljal se je v težkem vojaškem plašču, mnogo pretežak je bil za njena šibka ramena. »Ti je težko?« jo je vprašal. Rjave oči so ji spet oživele in se ji živo zbleščale. »Horsti, pobegniva na Bavarsko. Tam ima moj stric kočico daleč v stran od ceste. Nihče naju ne bo našel; popolnoma na samem je.«

Pobegniti. Pobegniti proč od tega gorja, od teh strahotnih, telo izmzgavajočih naporov. Poiskati rešitev v samoti, odtrgati se od težav, izogniti se odgovornosti. Potegnil si je z roko po obrazu. Nepotrebne, jalove sanje: tu se rešuje usoda vseh, tudi njuna usoda. Tu, v teh nemogočih razmerah, na fronti, v tej kruti borbi na življenje in smrt.

Ah, vedno je bila tako ljubko otročja, se je nasmehnil, tako očarljivo neodgovorna v svoji presoji; koliko poetičnosti je v tej njeni naivnosti.

Privila se je k njemu, kot bi terjala odgovora, in začutil je, kako drhti. Tudi njega je treslo po telesu, menda se ga je res lotila mrzlica, in zadržalo se mu je, da ga je spet nekdo poklical. Ljubezniv, pozoren glas je bil, vendar mu je bil nepoznan in docela tuj.

Ne, saj ni nič; samo utrujenost ga premaguje in v ušesih mu zveni. Preveč je že izčrpan. Polastila se ga je slabost, globoko je vdihnil, da bi se je znebil, pa mu je udaril v nos zoprni vonj po bencinu. V megli se je izluščil izpred njega spitfire, nekam počasi in okorno je polzel: očitno je bil zadet. Horst je krčevito stisnil prste, da so se mu nohti zarinili v dlani, in daljni občutek bolečine ga je vzdramil. Da, res je pred njim trup z umazano sivkasto barvo in značilnimi koncentričnimi krogi. Anglež, ga je spreletelo, in mrznja, neopredeljena in globoko zakoreninjena, je vstajala v njem. Nenadoma, kdo ve zakaj, ga je obšla želja, da bi ga še prej pogledal v obraz; odvezel je malce plina in že je vozil tesno vstric njega. Oni ga je za hip pogledal in se spet posvetil letalu, kot bi ga sploh ne videl. Mahoma je ošinil Horsta blisk; sosed je uprl pogled strmo vanj in oči so se mu porogljivo zalesketale. Velike, iz-

buljene oči je imel in svetile so se, kot bi bile fosforescenčne. Horstu se je zdelo, da ga bo hipnotiziral, vendar ni mogel odtegniti pogleda. Vtem ga je močan udarec omamil (sosed se je zabil kar z letalom vanj) in kakor utopljenec je lovil z roko krmilo, ki mu je bilo docela nepokorno; zemlja mu je v ortoglavih krogih poplesavala in rjaskaste in zelene lise so ortoglavo švigale pred očmi; zdajci se mu je za hip zazdelo, da je obstal v prostoru, in letalo mu je bilo nenadoma spet pokorno; že mu je šinila nasproti velika zelena zaplata, vse bolj in bolj se je širila, in v močnem udarcu, v katerem je zaječalo letalo, je zginila v tisoče svetlečih se isker.

Horst je spet slišal glas, ki ga je nemirno spraševal, in z naporom, počasi je odprl oči; veke so mu bile težke, ko da so obtežene s svincem. Ošinil ga je snop rezke svetlobe in že ga je zagledal: stal je pri oknu in ga pozorno motril; zdelo se je, kakor bi napeto tuhtal. Opazil je, da se je Horst vzdramil; ne da bi se kaj dosti zmenil zanj, ga je še naprej hladno meril, nato pa je iznenada, kot bi se ga dotaknil s čarobno palico, nemirno oživel.

»Jacques Lapierre, letalski poročnik, prostovoljec, doma iz Normandije,« se je predstavil.

Živahno se je odtrgal od okna in zaplaval z dolgimi koraki k Horstu. Pri vsakem koraku se je malce zazibal, kot da ga vznemirja dotik s tlemi, in njegova mala, čokata postavica je spet vzneseno zaplavala v zrak, ko da se hoče odtrgati od tal.

»No,« je Horsta z ljubeznivo pozornostjo ogovoril, kot bi srečal najboljšega znanca, »si se naposled le vzdramil. Ni te bilo mogoče zbuditi: spal si, kot bi se hotel izmakniti sodnemu dnevju.« Glas mu je kar pel od ljubeznivosti in vendar ni bil kramarsko ljubezniv; skoraj skrbno gojen je bil ta žametasti glas, kot bi se iz entuziazma ukvarjal z govorništvo, in skoraj nekaj zadovoljstva nad lastno ljubeznivostjo je bilo primešanega k sreči, ki mu je žarela na obrazu.

Saj govori narejeno kot v kakem starem igrokazu, je zlovoljno pomislil Horst, kot igralec brez okusa v kakem podeželskem gledališču. In kaj me tika, kakor bi skupaj v šoli hlače trgala. — Torej on se je oglašal in me moril s svojim brbljanjem.

»Ali imaš navado vedno malce poležati po južini,« se je spet pozorno pozanimal, četudi se je Horstu zdelo, ko da se še naprej ukvarja s svojimi mislimi. »Pravilno, pravilno,« si je kar sam odgovoril, »zakaj pa ne bi spal, saj življenje ti tako nikamor ne ubeži. Nekateri preveč hlastno posegajo po njem, kakor da morajo biti povsod prisotni in da

se brez njih sploh ne more nič zgoditi. Od tod ta pretirani živčni nemir. Mirno spanje pa je zanesljiv znak duševne urejenosti in razumske preudarnosti,« je dejal, kakor bi pridigal, in nenadoma s strani ošinil Horsta s pogledom.

Le kaj mi hoče, je pomislil Horst; težko je sledil toku razgovora in vsaka misel se mu je zapletla; še vedno je bil ves omamljen in nikakor se ni mogel znajti in se osredotočiti.

»Da, da, malce poležati po južini je zelo koristno,« je z nenadno silovitostjo, kot da mu Horst ugovarja in da ga mora na vsak način prepričati, jel govoriti; kar sklanjal se je, kot bi ga zvijalo, in obrazne mišice so mu kakor v jezi trepetale. »Počitek koristi prebavi in telo se neverjetno okrepi. Tudi za živec je dobro. Več smeri v sodobnem zdravstvu je: moderna psihologija sicer skoraj povsem zanika vpliv in pomen biološkega elementa, toda duha le ne moremo povsem osamosvojiti in ga odtrgati od substance: telesna izčrpanost lahko izzove duševne motnje.«

Čemu govori te neumnosti s tolikšno prizadevnostjo, kot da mora nekaj pomembnega dokazati? Menda ni pri pravi. Drugače ne bi toliko brbral.

Prav živo se spominjam neke knjige, stari gospod Soubiron jo je vedno prenašal v svoji popotni bisagi in jo kazal nam otročajem. Kdor sebe ljubi, je tam pisalo, ta se bo ravnal po pravilih in ne bo ponočeval in prikrajševal telesa za spanje; če se bo zavedal vseh posledic, mu predpisi ne bodo breme, ampak prijetno vodilo, kako čimdlje živeti prijetno, zdravo življenje.«

Ali je podeželski učitelj po poklicu ali kaj, da se ne more izogniti poučevanju?

Gost se je še naprej krivil, kot bi ga črvičilo, in v zagonu je še naprej s krčevitim naporom zagovarjal svoje teze. Oči so mu postale kar krvave in vse bolj in bolj izbuljene, kot bi prenašal težek tovor.

»Samo pravo spoštovanje moraš imeti do sebe, pozorno skrb, ki je vztrajna in nenehna,« je dejal z lahkoto in glas mu je spet ljubeznivo zapel; »popustiti ne smeš pri svojih življenjskih načrtih, nekaj špartanskega duha se moraš navzeti.«

Horst ga je presenečeno gledal. Kaj se spreminja kot kameleon? Nesramen komedijant je.

»No, no, preresno spet ne smeš vzeti mojih nasvetov; ne, ne,« ga je skoraj ljubeče potolažil, kot bi mu bilo žal, da je Horsta prestrašil, »naposled, tako se spet ne smemo podrediti pravilom, da bi življenje utesnili v toge kalupe.«

Spoštljiv odnos do samega sebe. Na kaj namiguje? Kaj je s tem odnosom? Pozorno ga je gledal, ali ni bilo kaj opaziti, samo zdelo se mu je, ko da mu je žal, da ga je po nepotrebnem razburil.

»Horsti,« se je tedaj oglasila iz sosednjega prostora Herta, »kaj naj ti pripravim za kosilo? Malo kasno bo danes, pa saj nisi lačen.« Kar smejala se ji je od radosti; očitno je bila zelo zadovoljna sama s seboj in je komaj prikrivala veselje. Prepevala si je z zateglim glasom staro popevko, kakor človek, ki mora dati duška svojemu veselju. »Malo juhice ti pripravim; ali bi raje vranične žličnike ali krpice? Lahko ti tudi z rižem zakuham.«

Jacques ga je pozorno gledal in nenadoma ga je ošinil s pogledom; počasi, kot bi ga slačil, ga je meril z ledenimi, hladno opazujočimi očmi, češ, kaj pa zdaj? Kako se boš pa tokrat izvil? Samo za trenutek ga je tako opazoval. »Glej, glej,« je na mah spet oživel in se ves zavzel. »kaj vse se dobi sredi ruševin!« Spet ga je bil sam nemir in dobra volja. »Tega si ne bi bil mislil. Dobro oskrbo si si izbral,« mu je nedvoumno in s fantovsko prešernim glasom dejal in mu hudomušno pomežiknil.

Izbral si dobro gospodinjstvo. Kaj je zdaj spet: kako in zakaj izbral? Nekaj skriva, prikrito namiguje. Le kaj hoče? Nenadoma, kot bi ga preblisnilo, se mu je razprlo spoznanje: pod težo novega udarca se je sključil kot skrepenel. V kaj sem se zapredel, je zaječal. Kako se je vse to zgodilo?

»Razodevaš smisel za smotrno, urejeno življenje. Malo filistrsko sicer, to ti utegnejo razboriti duhovi oponesti, a ni važno, kaj menijo drugi o človeku, važnejše je, kakšno sodbo ima človek sam o sebi.«

Ne razumem tega, vse se dogaja mimo mene, brez moje volje. Nihče me nič ne vpraša in nikomur ni potreben moj pristanek; prenašajo me, pitajo kot dojenčka. Le čemu? Dogodki me premetavajo, kot bi mi hoteli dokazati, da sem bitje nižje vrste, brez razvite zavesti, bitje, ki lahko prenaša najrazličnejša ponižanja.

»In nenavadno,« se je Jacques iznenada spomnil in se vzeseno nasmehnil, »pravili so, da vlada v Berlinu lakota. Pomisli, ta neugnana ljudska domišljija: trdili so, da za nekaj cigaret mimogrede stakneš dekleta. Da so mnogo voljnija in živahnejša kot Francozinje in da vlada glede njih zmotno mnenje. Zatrjevali so, da je zadnjič neki temnopolt Jackie komajda pobegnil pred njimi; kar steple da so se v lokalu zanj. — Ali pa je tudi res, kdo ve?« je dodal zresnjeno in skorajda z otožnim nadihom, kot bi ga življenje žalostilo, ker mu podira čiste iluzije.

Kaj naj naredim? je obšlo Horsta. Menda vlada lakota, strahotna lakota. Kako naj pomagam ljudem? Nimam te moči, prešibka so moja ramena. Nobene možnosti nimam, drug za drugim lahko pomro, pa jim ne bom mogel z ničimer pomagati.

»Kaj pa teletina,« se je spet oglasila Herta izza priprtih vrat; »ali naj jo pripravim v omaki ali bi raje riži-biži? Ah, ti Amerikanci imajo najraje telečjo rižoto. Kar naprej jim jo moramo pripravljati.«

Preklete, kaj je s to jedačo? Kaj ga briga? Mar si hosta še kaj izmislila. Pripravila sta mu pravi teater.

»A, ameriške sile v Evropi,« se je spet oglasil Jacques. »Kar zdelo se mi je, da so spet ti dečki vmes; povsod rešujejo z dobro voljo in neugnano življenjsko silo zagatne situacije. Včasih se skoraj zdi, da niso prav umsko razviti, pa vendar moraš občudovati njihovo neugnano energijo, ki jo tako razsipno trošijo. — O čem sva že govorila prej,« se je spet spomnil in se na mah zresnil. »Aha, že vem.« Spet je bil star profesor, ki hoče podučevati.

»Pravzaprav pa je morda prav tako življenje najbolj naravno in najbolj smiselno,« je spet zanosno govoril in se ljubko smehljal; »toliko ljudje vrtajo v življenje, iščejo rešitve, si izmišljajo probleme, si vedno znova zastavljajo uganke, kakor da je to naš poslednji in najvišji smoter. Kakšen pa je nasledek? Dokončnih rešitev ni; večno nezadovoljstvo in nemir se jih polasča, ubitost in depresije. Nemara je imel Dick prav,« je rekel in se spet nedolžno nasmehnil, »ko je ob vsaki priložnosti jedel salamo. Ubogi Dick,« se je otožno zamislil. »Menda je bil s sončne Floride doma; kdo ve, kje so ga staknili in kako se je izmaknil zdravniški komisiji. Vedno je žvečil salamo in vojaki so ga klicali kar Dicki Salama.«

Torej tako, zdaj se ne gre več slepih miši, zdaj že kar neposredno in brez zadrege spreminja in potvarja dejstva in sploh se mu ne zdi več važno, kaj je govoril pred minuto, pa naj bodo misli še v takem nasprotju same s seboj. Logika ni več važna; važno je zgolj, da me trpinči. Ali misli, da sem toliko neumen, da ga nisem spregledal? Pa saj mu je čisto vseeno, očitno se zabava in norčuje iz mene. Ni res, kar govori, ni res.

»Kdo ve,« se je spet zamislil Jacques, »morda pa je imel poseben življenjski nazor, ki ga nismo mogli prav razumeti; morda je bil zgolj zvest svojim življenjskim pogledom in jim je dosledno služil.«

Horst je začel težko sopsti. Kakor bi ga tlačila mora, se je začel premetavati; videti je bilo, da mu zmanjkuje zraka. Bled je bil kakor mrlič; šop las mu je padal na čelo in se mu lepil od potu. Visoko, ponosno čelo mu je bilo v popolnem nasprotju z izmučenimi, strtimi

potezami okoli ustnic, ki so pričale o telesnem trpljenju. V njegovi oholi, nedostopni zadržanosti se je še očitneje kazal popoln notranji zlom.

V sobo je pokukala neverjetno dolga, zavoljo svoje suhote že kar preklasta ženska; morda ji je tesno krojena obleka iz cenenega, že izpranega blaga še povečevala vtis njene prekomerne dolžine; kot bi ji bilo nerodno, se je držala sključeno, da ji je lopatica pod bluzo močno štrlela. Previdno se je ozirala na vse strani, kakor tat, ki se hoče zavarovati pred presenečenji; potlej je hitro smuknila v kamro in previdno zaprla vrata za seboj. Brez besed je obstala sredi sobe in poželjivo uprla pogled v Horsta.

»Bledi ste vse bolj in bolj,« je nenadoma spregovorila naglo, odsekano, »tu se boste nalezli še jetike. Ni dobro, da ste samo med štirimi stenami; morali bi malo na sonce.« Spet je bila tiho in strmela je pohlepno vanj. »Malo bi morali na zrak. Pri nas imamo voziček, stari Moser bi ga lahko popravil. Samo desno kolo je zvito in nekaj špic je zlomljenih.«

Pogovor je privabil v sobo Herto: Elso je samo premerila z nejevoljnim pogledom in ji ni privoščila nobene besede. Samo godrnjala je nekaj sama pri sebi in se prestopala po sobi. Potem si je dala opraviti pri omari; pregledovala je perilo in ga prekladala.

»Hrup mu škoduje,« je dejala, kot bi se pogovarjala sama s seboj. »Dobil je pretres možganov; zdravnik je dejal, da ga je treba zelo varovati. Vsak dan ima oмотice in mu je slabo. Imeti mora popoln mir,« je dejala, in da bi dala dober vzgled, je odšla v kuhinjo, še prej pa je pomenljivo pogledala Elso. Vendar se tej ni nikamor mudilo; še naprej se je zadrževala pri Horstu.

»Pri nas je mir,« se je iznenada oglasila, »mojega očka kakor da ni. Samo pogovarja se rad. Veliko sveta je videl in veliko zanimivega ve. Lahko bi bili čez dan z njim skupaj v sobi.«

Herta je jezno prekladala posodo; iz rok ji je zdrsnila skleda, jezno je topotala in jezljivo godrnjala. Ni ji dalo miru, spet se je vrnila v sobo.

»Predlog je pravzaprav zanimiv,« je živahno pripomnil Jacques, ki je dotlej pazljivo poslušal, in vzdignil prst, ko da je odkril zanimivo rešitev; »kaj, ko bi si ga delili Mislim, ko bi živel na obeh koncih, malo tu, malo tam. Za razbolene živce so spremembe kot nalašč; že staro in preizkušeno vodilo v medicini. Predvsem ne sme nič misliti. Takole pa je človek sam in marsikaj mu roji po glavi. Spremembe, nenehno novi vtisi, to so najboljše pogoji za duševni mir.«

»Stari je bolehal za jetiko in ves nadležen in siten je.« se je jezljivo oglasila Herta in sploh ni privoščila pogleda Elsi. »Vedno se samo prepira. Povedala mi je soseda. Pa še pljuje po sobi in ves nesnažen je.«

»To ni res.« je s krčevito ihto, ki je ne bi pričakovali, dejala Elsa in podolgovata, koščena lica, ki so ji dajala moški videz, so ji oživila. »Moj očka je že snažen. Star avstrijski uradnik je bil in šef ga je vedno stavil drugim za vzgled.«

»Kakšen uradnik.« je jezljivo oponesla Herta. »Ta je pa lepa. Poštar mi je dejal, da se še podpisati ne zna.«

»Tako spoštovanje do starosti.« je srdito, z uporno ihto dejala Elsa. »To si si enostavno izmislila.«

»Ali sta jo slišala.« se je temperamentno razkoračila Herta in zatajevani srd je hipoma bruhnul iz nje na dan. »Ni rekla, da sem si izmislila? Potlej se jaz lažem.« Kar za glavo se je prijela od groze in zdelo se je, da bo omahnila. Potem se je zravnala in oči so ji dobile nenavaden lesk. »Tako j ven.« je zarjula. »V moji sobi boš ti meni take brusila. Ti candra stara!«

»Kaj.« se je zvila Elsa kot kača, preden useka. »jaz da sem stara candra! Jaz sem bila v dobrih šolah, vzgajale so me častite sestre. ti pa si lazila z vojaki pa še te ni nihče maral. Še šepavi Fritz, ki je dejal, da ponoči vse prav pride, te podnevi še pogledati ni hotel. Tako je, da boš vedela. O starosti bi se pa tudi dalo govoriti, čez petdeset jih gotovo še nimam. Da te le ni sram, pri teh letih na tak način loviš moške.«

»Ti si taka.« je v besu cepetala Herta. »natanko taka. Prav sebe si opisala.«

»Kakopak, in Horsta sem tudi jaz poiskala in ga privlekla v hišo. Vemo, kako je s stvarjo. Ni treba nič govoriti.«

»Smilil se mi je revež; nezavesten je ležal v razbitem avtomobilu in milo ječal. Krvavel je in nikjer ni bilo žive duše; ranjence so v zmedi prevažali in jih v nevarnosti prepustili usodi. Usmilila sem se ga, zdaj moram pa take poslušati.«

»Hi, hi, samo usmiljenje. Prežala si in lovila ranjence. Težke invalide, saj drug bi ti tako pobegnil.«

»Kaj vse si je izmislila. Sama zavist, gola, zlobna zavist. Fej te bodi. Kakšne grde, umazane misli. Samo taka gnusoba, kot si ti, si jih lahko izmisli. In še tu, v mojem stanovanju, si mi jih upa brusiti.« se je iznenada spomnila. »Ali mi ne boš takoj izginila.« se je razkoračila in v bojni vnemi so ji lica zagorela.

»Pred teboj že ne, bunka ti kmečka, nevzgojena. Pred teboj nikoli.«

»Kaj,« je zahrumela Herta, ki ji je bila mera polna. Ročno jo je potegnila za lase in jo nemilo potresla. Elsa je tenko zacvilila in videti je bilo, da je to Hertu še bolj razkačilo in ji dalo nove vzpodbude. zakaj še bolj vročekrvno jo je stresala, in ko se je naposled Elsi le posrečilo izviti se in pobegniti, je ostal zmagovalki šop las v rokah. Bojevito in zmagoslavno je odšla spet v kuhinjo.

»Kako čudna je ljubezen,« se je spet oglasil Jacques, ki je ne- navadno tiho in zbrano sledil poteku dogodkov. »Tako lepo je to čustvo, da kar prerodi in prečisti človeka, in vendar, do kakšnih ne- predvidenih zapletov utegne pripeljati. Večkrat sem razmišljal, kaj vse utegne prinesiti ljubezen. Pogostoma docela spremeni tok življenja in mu da čisto novo smer. Kolikokrat lahke zmage v ljubezni po- neumniijo človeka; zanesejo ga v višje sfere in pogubijo tudi trezen razum. Prav ženske so nemalokrat vzrok, da nadarjen moški utone v domišljavosti in zategadelj docela propade, najprej duševno, nato še telesno. Končati utegne kot prava razvalina. Res,« je zagotovil, kot da mu Horst ne bi docela verjel, »imel sem prijatelja, ki je kazal izrazit matematični talent. Menili smo, da bo velik znanstvenik, toda začele so se zanimati zanj ženske, zapletel se je v razne afere in celo s poročenimi ženskami je imel odnose, in tako si je postopoma uničil kariero. In ne samo to, celo moralno se je začel razkrajati. Na to mora človek še posebej paziti.«

Horsta je pričelo lomiti in v krču se je zvijal po stolu. Pene so mu udarile na ustnice in oči so se mu zasukale, da je pogledal belo.

»Vode, malo mrzle vode,« se je hitro znašel Jacques. Vešče mu je brizgnil curek v obraz, nato pa ga je s plosko roko udarjal po licih, da je prišel Horst kmalu spet k zavesti.

»Nič hudega, mala slabost. Preveč se razvajaš. Poznam nekoga, ki si večkrat povzroči slabost, samo da s tem opozarja nase. Ti, ti, ne smeš biti kakor razvajen otrok. Poglej, kako si prestrašil Hertu.«

Spet je hodil z dolgimi koraki po sobi, kot da se mora sprehoditi. Pri oknu je obstal. »O, kako visoko si,« se je razveselil. »Krasen raz- gled imaš.« Zdajci je na polici zagledal časopis.

»Časopisi že izhajajo,« se je začudil in si jel z zanimanjem ogledo- vati list. »Neodvisni renski časopis,« je s poudarkom prebral in uprl ribji pogled v Horsta. »Glej, glej, kdo bi si bil mislil.«

Spet nekaj pripravlja, se je utrnilo Horstu. Kaj neki hoče?

»Dobro, dobro,« je teatralično dejal in se zamislil. »Kaj je lepšega,« je spet oživel in se nasmehnil z nedolžnim nasmehom, »kot neodvisnost.« Tako vztrajno je vznemirjala človeške duhove ta beseda; preprosta in skromna sicer, pa vendar, kako bogato vsebino skriva. Nemškemu

narodu je še posebno blizu, saj smo jo tolikokrat slišali v polpreteklih dneh; zanimivo, koliko čustvene razgretosti se skriva prav v tej naciji, ki slovi sicer po svoji razsodnosti in hladnem razumu. Praksa pa kaže, da je dovolj zanesenosti v značaju nemškega naroda, vznesene besede ga hitro omamijo in prevzamejo. Pravzaprav simpatična poteza. Spominjam se nemških dečkov, ki so v ujetništvu prikrivali solze, češ da bo s porazom zgubil nemški narod svoj obstoj.

Horst je bil docela zmučen. Prizadeval si je, da bi ga razumel, vendar ni mogel slediti njegovim miselnim obratom. Obvisel je na kaki misli in jo skušal razvozlati, toda že mu je Jacques navrgel drugo. — Kaj to plete o značaju nemškega naroda. Da ljubi svobodo in neodvisnost. Kaj hoče s tem povedati?

»Glej, glej,« je Jacques spet našel zanimivo mesto. »V Porurju je opaziti pravi gospodarski čudež; proizvodnja se strmoglavo dviga iz tedna v teden. Pridobivanje jekla bo v letu, dveh doseglo predvojno raven. Dr. Grabe je izjavil, da bo v nekaj letih predvojna proizvodnja presežena. Indeks izkazuje, da te besede niso optimistični zanos, ampak trezna presoja dejanskega stanja.«

Ali je bilo vse zastonj, je pomislil Horst. Vsi strahotni napor, vse žrtve. Mar niso dogodki v življenju v medsebojni zvezi, v zapleteni povezavi, ki nenehno vodi k višjemu cilju. Toda ne: prej je bilo vse tako razumno, naravno; bili so smotri, ki smo jim služili, prelivali za njih kri, naenkrat pa so se razkrili kot zmota, privid, laž. Slepe, nedoumne sile uravnavaajo življenje. Vse je bilo zastonj: žrtve niso bile potrebne nikomur. In v tej nerazumni igri, ki ne služi ničemur, smo neogljenke lutke, s katerimi se brezobzirno poigravajo prikriti sile. Zakaj življenje teče po drugih strugah dalje, kot bi se nič ne dogodilo, kot bi nacizma sploh ne bilo; toda gibanje je bilo, obstajalo je, bila je velika, mogočna reka, ki bi preplavila kmalu ves svet. Tega ni mogoče zanikati. Zakaj življenje potem dopušča take stranpoti; komu so potrebne? Saj sistem ni živel le v glavah posameznikov, to bi bilo nesmiselno trditi; eksistiralo je v nas in izven nas — zakaj je bilo toliko časa potrebnega za dokaz, da je nevzdržen. Kruto in nepravilno.

»Gradnja novih stanovanj hitro narašča,« je Jacques spet zaneseno in s toplim glasom bral. »Essen naglo spreminja svojo podobo. Namesto starih trgovskih hiš bliskoma rastejo nove moderne stanovanjske četrti. Glej, še slika je.« Pozorno si jo je ogledoval, malce si jo je odmaknil, kot da je daljnoviden in da si jo želi natančneje ogledati.

»Grozno, grozno,« je zaječal Horst; nova misel mu je šinila v glavo.

»Kako, kako?« je Jacques strogo povprašal in poteze so mu dobile oster izraz; spominjal je na častnika, ki vodi eksekucijo.

»Malce brezdušna je ta arhitektura,« si je Jacques spet ljubeznivo zabrundal, ko da se ni nič zgodilo. »Zanimivo,« se je spet pozorno obrnil k Horstu, »koliko rezkosti je v njej. Le poglej si te ostre, sunkovito odrezane ploskve. Seveda, tudi arhitektura mora biti v skladu z značajem naroda, kajne,« je dostavil kot učitelj, ki je taktično ljubezniv s šolarčkom, ker želi pritegniti njegovo pozornost.

»No, čez nekaj let sploh ne bomo vedeli,« je modroval, »da smo se vojskovali. Učence bodo mučili z raznimi številkami in podatki, njim pa bo vojna tuja, odmišljena slika; morali se bodo učiti o njej, malce neradi sicer, pa saj jim bo tako hitro splahnelo iz glave. Ostali bodo zgolj nekateri osnovni podatki, ki jih terja splošna izobrazba. Še tisti, ki so se je udeležili, jo bodo pozabili, zakaj spomin je nekaj čudovitega; vse briše iz zavesti, kar je nepotrebnega in neprijetnega.«

Kakor natak sem, se je zgrozil Horst, ki se je veselil tuje nesreče. Ubil sem tri ljudi. Zakaj? Zdaj je jasno: ni bilo smotra, nobenega višjega cilja, ki bi opravičeval to dejanje.

»No, le poglej, kako razburja člankarja. Kakšna živčna zloba. Neverjetno, kako ga draži. ‚V vzhodni coni prodira nacionalizacija v vse sektorje. Mar je to svoboda, ki jo tolikanj obetajo vzhodne oblasti!‘ Čemu toliko ognja? Sovjeti so doslednejši; naposled, če je korakal stari magnat v povorki skupaj z delavcem, je imel kljub temu v banki visok bančni račun, delavec pa ne. Včasih je bilo zaslediti precej socialno obarvane misli tudi v vašem programu, samo manj logično razvite, brez racionalne doslednosti. Nemška preciznost tu ni delovala. Večkrat sem se spraševal: čemu toliko polovičnih izjav, ki si med seboj nasprotujejo in se izključujejo?«

Ničesar ne razumem več, ničesar. Preveč je zame, jaz se v tem labirintu ne najdem. Kaj je res in kaj ni? Mar je več resnic na svetu?

»Kje pa je Inge?« se je Jacques iznenada spomnil in zapičil vanj pogled. »Toliko si govoril v sanjah o nji. Ali je nisi nič videl?«

Horstu se je zameglilo pred očmi. Vzdržati moram, si je dejal; začutil je, kako mu je vzdrhtel živec, tik nad robom ustnice, nato se je drget širil proti nosu. Ne sme ničesar videti, ne sme. Samo spreneveda se, da se je slučajno spomnil. Krčevito se je naprezal, da bi se pomiril, toda kljub temu mu je ustnica vztrajno drhtela. Celo lica se mu je lotil krč. Vso voljo je osredotočil na obrazne mišice; z olajšanjem je začutil, da mu drget počasi ponehava.

»Ne, nisem,« je odgovoril in pozorno poslušal svoj glas: pomiril se je, ko je slišal, da mu zveni mirno, le obarvan je bil z neko drugo, temno, zamolklo barvo, kot bi govoril nekdo drug in ne on.

»Sploh nimaš nikakršnih stikov z njo?« se je Jacques ustopil predenj kot policist, ki terja točnega odgovora in ki je pripravljen takoj izvajati posledice, če obtoženec ne bi maral odgovarjati po resnici.

Horst je bil tiho; topo, odsotno je strmel predse.

»Nikoli te ni obiskala,« je bil spet prijateljski, kot bi ne opazil, da mu Horst ne odgovarja. Docela presenečen je bil in kar z glavo je zmajeval; njegove življenjske skušnje mu niso dovoljevale, da bi razumel te podatke.

»Nemara ne ve. Najbrž je ni nihče obvestil.«

Horst mu ni odgovoril.

»To bi pa že moral. Nekaj odgovornosti mora človek čutiti do sočloveka,« je poučno dejal in skoraj užaljen je bil, ko da je Horst izdal njegovo zaupanje. »Kadar moški pretrga stike z dekletom, mora to izvesti obzirno. Z žensko moraš vedno taktno ravnati; prav tedaj, ko se razide z njo, pokaže moški svojo zrelost in življenjski slog. Pravi kavalir opravi to tako, da ženska skoraj ne ve, da jo je zapustil; misliti mora, da je pravzaprav ona pretrgala stike. Malce kruto je slišati, pa vendar je bolje, da si utvarja, da ona odloča, kot da je njen ponos prizadet.«

Ošinil je Horsta s pogledom: temu se je zdelo, da se mu je lokavo posmehnil.

»Torej se po koncu vojne sploh nista videla,« je dejal Jacques docela sproščeno, ko da so ga v hipu prešle pedagoške ambicije.

»Bila je tu,« mu je Horst tiho odgovoril.

»Torej sta se po naključju srečala. Kdo ve: ali je življenje kombinacija slučajev in naključij ali pa ga uravnavajo globlje, nam prikrite zakonitosti; skoraj bi človek še verjel, da se močni ljubezni včasih podrejšo dogodki. Ženske so neverjetno gibčne in vztrajne, kadar jih obsede ljubezenska strast; vse pregrade porušijo, nič jim ni pretežko: pribore si tisto, kar si želijo.«

»Hans jo je pripeljal. Srečal jo je in prišla sta skupaj sem.«

»Lepa in melanholična so taka srečanja,« je zavzdihnil Jacques in otožno zavil oči. »Po tolikem času se spet srečati. Kako pa je z njo? Si je že uredila življenje?«

»Ne vem.«

»Kako ne veš,« je bil spet strog.

»Nisem bil pri zavesti, ko je bila tu.«

»Aha,« je dejal in se zamislil. »S kom se je že poročila?« je vprašal in se zasukal na peti, tako da je ujel Horstov pogled.

»S Humphreyem Jacksonom.«

»Kaj,« se je vzradostil. »S Humphreyem Jacksonom. Moj dober znanec je, skupaj sva služila v istem polku. Vesel, neugnan dečko je, kakšne predrznosti je uganjal. Kadar je sestrelil kako letalo, je vedno pripravil veselo zabavo. Neverjetno, staknil je ženske, pa čeprav jih ni nikjer bilo. Koliko smo prekrokali! Osemnajst potrjenih zmag je imel. No, letalci le imamo nekaj skupnih potez, vsaj glede žensk smo si enotni. Imaš pa dober okus. Humphrey se ni zanimal za vsako. Utegnil je biti tudi nesramen in se za kako sirotico, ki ji narava ni naklonila kaj preveč lepote, sploh ni zmenil, čeprav je bila po naključju v njegovi družbi. Aristokratski, pretanjen okus ima. Morala je biti vitka, visoke, prožne postave, vabljive hoje, ki je dramila brez posebnega truda fantazijo in jo zazibavala v prijeten sen. Zdaj si čisto predstavljam Inge: gotovo ima rjave oči, topel, obetajoč pogled. Takim se Humphrey nekako ni mogel upirati, vedno jim je klonil.«

»Veš,« je dejal in vzdignil kazalec visoko v zrak, »pravkar mi je šinilo v glavo. Humphrey ima sijajne zveze. Njegov brat je doktor, zelo znan in ugleden. Tik pred vojno je postal, če se ne motim, docent na harvardski univerzi. Zdaj je šef neke vojaške klinike v Frankfurtu. Lahko bi ti brez težav preskrbel penicilin. Saj res: tudi v bolnico bi te lahko spravil. Vse se da urediti, samo malo domiselnosti je treba. Lahko bi rekli, da si Ingin bratranec; dogovoriti bi se veljalo z njo. Malce ljubosumen utegne namreč biti Humphrey; presenetljivo, pa kljub temu resnično. Da, prosil bom Paula, naj uredi z Inge. Dobro bi bilo, ko bi se oglasila pri tebi.«

»Ne,« je dejal Horst tiho; s krčevito voljo je zbral zadnje sile, da je govoril razločno. »Tega ne želim.«

»Ne,« se je začudil Jacques, »zakaj pa ne? Ne sprevidim, čemu ne bi izkoristil tako lepe priložnosti; lahko bi se mimogrede pozdravil. Gnojenje pa se utegne razvijati naprej; posledic ti menda ni treba prikrivati. Prav lahko pride do zastrupitve.«

»Kakšna sreča,« je zamrmral Horst in priprl oči.

»Malce se ti drema, spanec te zmaga,« je dejal Jacques. »Soparno je, pa se človeka loteva dremavica. — Joj, koliko pa je že ura? Zaclepetala sva se malo. Oho, skoraj dve bo že. Tebe pa tudi čaka južina. O, kako prijetno diši, človeku kar tek vzbuja. Mesek bo. Le pazi, da se preveč ne porediš; preveč maščobe tudi škoduje, obremenjuje prebavne organe.« Pomahal mu je z ljubeznivo, igrivo kretnjo, se malce zazibal na petah in urno smuknil skozi vrata.

Torej naj bi me zanimala v življenju le dobra kosila, si je dejal Horst in srd ga je prevzemal. Priporočljiva duhovna razgibanost, malce dobro pojesti, malce popiti. Sredi težav pasti svoj trebuh in se za nič

ne brigati. Zanimiva diagnoza: duhovna lenoba, zanimanje, skrčeno na animalične potrebe.

Kaj pa, se je v besu skrivil in oči so se mu vročično zaiskrile, če sloni ta domneva na napačnem računu. Zelo vablljivo in prijetno je ostati pri vrhu, ne pogledati stvarjem do dna. Niso stvari tako preproste in najlaže je poučno vzdigovati prst. Življenje pa ni utesneno v pregledne prekate, po katerih naj bi se gibalo po pobožnih željah moralistov. Horst se je razgrel, v zanosu se je pognal kvišku, hotel je planiti pokonci, toda vrglo ga je nazaj: nad kolenom ga je rezko zaskelilo, da se mu je od bolečine spačilo lice, in sesedel se je nazaj v naslanjač. Kot bi odrezal, mu je zanos prešel.

Moj bog, koliko gorja se je zrušilo name, je z obupom pomislil. Toliko udarcev z vseh strani, toliko nesreč, katerih vzroki so docela nejasni in jih ni moči razkriti, se je usodno strnilo, kakor da velja ukaz, da ena nezgoda porodi sto drugih. Življenje je obvladala zmeda in norost: dogodki so brez sleherne vzročne zveze, samo njihov cilj je skupen: da bi me čimgloblje zadeli in ranili. In kar brez prediha dežujejo udarci; komaj se zavem enega, že pade drugi. Morda pa obstoji zveza, ga je obšlo, samo prikrita; morda je zlo kljub mnogoterim oblikam skupno, toda kdaj in kje je bil storjen usodni korak, ki je sprožil ta strahotni plaz?

Sicer pa, saj je tako vseeno. Obsojen sem, da živim v tem precepu. Dokončno, neovrgljivo obsojen. Nikjer ni nikakršnega izhoda, niti najtanjše reže ne, ki bi dajala vsaj za kanec upanja. Niti najmanjše možnosti ni. — Kje je rešitev iz stanja, ki ga moj um ne bo vzdržal; kako naj prenašam breme, ki mi je pretežko? Saj tega ne morem vzdržati, zmedlo se mi bo. Niti sam satan si ne bi mogel izmisliti kaj bolj strahotnega: živeti v situaciji, ki je nevzdržna.

Premetaval se je po postelji, zmanjkovalo mu je zraka. Pograbil je bergle in se skokoma pognal k oknu. Razprl je polkna in globoko vdihnil svež zrak. Mahoma se je zgodilo nekaj presenetljivega: moreč občutek, ki mu je tesnil prsi, je prešel, in naenkrat se mu je zdelo, da je moreči privid izginil. Notranje sproščen je bil in razrešen vseh tegob; zares, bil je tako svoboden in neobremenjen, kakor bi se bil pravkar rodil. Prav telesno je občutil, da je postal notranje skladen, in začutil je, da je to on, kakor se je poznal; prepoznal je to čustvo: bilo je tako, kakor v najbolj čistih trenutkih ubrane samote. Zdaj se mu je trenutek raztegnil v neskončnost in docela natanko in neovrgljivo je vedel, da je našel neposredni, resnični stik sam s sabo. Da, to je bila resnica o njem, in samo to čustveno stanje izraža njegovo bistvo, in v teh posvečenih trenutkih se mu je posrečilo urediti in

izraziti tisto, kar je v resnici on. V njegovi duši je prekipevala blažena sreča. Pred njim se je lesketalo mesto; v luninem svitu se je širilo pred njim v pravljичnem razkošju. Visoko na nebu se je lesketal mesec in v dolgih, skrivnostnih sencah so vstajale razvaline pred njim, med njimi so se belile ceste. Z radostjo je gledal to pravljичno očarljivost; pokrajina je bila prekrita s srebrno tančico in ozračje je bilo prav tako čisto in sveže, kot je bil on sam.

Mahoma se je sunkovito zdrznil in odrevenel.

»Ne dam ga, ne dam ga,« je razburjeno vpila Herta in krilila z rokami. »Pustite ga pri miru. Ali jih vidite,« se je obrnila k nevidnemu poslušalstvu, kot bi ga prosila razsodbe; »prilastili bi si ga radi. Seveda, zdaj ko je že ves trud mimo in ko se je že okrepil. Jaz sem ga hranila, jaz,« je spet togotno bila z roko, »od ust sem si odtrgovala. Le povej, Horsti, kako sem v najtežjih dneh, ko ni bilo nikjer kruha, skrbela zate; od ust sem si odtrgovala. Kar povej jim. Skrbela sem zanj,« je spet nagovarjala nekoga, »kolikor sem mogla. Gotovo bi ga drugače pobralo. Kdo pa bi skrbel za siromaka, ki je brez obeh nog? O, kakšen je bil. Kakor sama smrt. Cele mesece je strmel predse in gledal v strop, ko da ne živi na tem svetu. Kje ste bili pa tedaj? Seveda, zdaj bi si ga pa prilastili. Stran, takoj stran,« je spet podivjala. »Moj je in nihče mi ga ne vzame.« Pomirila se je in spet mirno spala dalje.

Nihče mi ga ne vzame, si je ponovil Horst in se hladno nasmehnil; zanimivo, kako blizu je rešitev in je človek kljub temu ne vidi. Docela je bil spremenjen; na njegovem licu je bil leden mir in na obrazu se mu je zrcalila odsotnost kakršnega koli čustva. Spet je ustvarjal videz nedostopnega, skoraj oholega človeka. Za hip se je zastrmel v daljavo. Potem je pozorno ogledoval okenski prečnik; otipaval ga je in preizkušal, če še vzdrži. Za čudo je bil še trden, trohnoba se ga še ni lotila. Nato se je sklonil čez okno in pogledal na levo in desno; na cesti ni bilo žive duše, samo pes, velik, sestradan volčjak, se je prihuljeno potikal okoli vogala in ga ovohaval; očitno je iskal hrane. Iznenada se je Horst oprijel prečnika, se sunkoma vzdignil z rokama in se z lahkoto in prožnostjo, ki mu je ne bi nihče prisodil, pognal skozi okno.